

Ірина ШЕПЕНЮК (Чернівці, Україна)

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається компетентнісно орієнтований підхід до розвитку здоров'язберігаючої компетентності педагогів. Здоров'язберігаюча компетентність педагога належить до його професійної компетентності і враховує різні аспекти діяльності - інтелектуальний(когнітивний), професійний і особистий(суб'єктивний).

Ключові слова: компетентність, ключові компетентності, професійна компетентність, післядипломна педагогічна освіта, професійна освіта, здоров'язберігаюча компетентність, здоров'язберігаючий простір.

The paper shows the competence oriented approach to the development of teachers' health saving competence. The teacher's health saving competence belongs to his/her professional competence and includes various activity aspects – intellectual (cognitive), professional (qualified) and personal (subjective).

Keywords: competence, key competences, professional competence, postgraduate pedagogical education, professional development, health saving competence, health saving space.

Постановка проблеми. Головне завдання системи післядипломної педагогічної освіти, яка є складовою системи освіти, – підтримка розвитку професійної компетентності педагогів на рівні сучасних вимог як важливої ознаки сьогодення. **Професійна компетентність педагогічного працівника** – це його готовність якісно здійснювати свої посадові обов'язки (коло повноважень, компетенції), що забезпечуються сукупністю відповідних професійних знань, умінь і досвіду, здобутих під час навчання і практичної діяльності, мотивації й особистісних якостей [5: 7–10].

У зв'язку з переходом на компетентнісний підхід у системі післядипломної педагогічної освіти, у тому числі в системі підвищення кваліфікації, колишня установка на підготовку педагога в системі усталеного знання поступово відходить у минуле і формула «освіта на все життя» замінюється новою – «освіта через усе життя» [6: 21–30].

У вітчизняній науковій школі, досліджуючи структуру професійної компетентності, виділяють такі **види педагогічної компетентності**: спеціальна (у галузі дисципліни, що викладається); методична (у галузі засобів формування знань, умінь і навичок, розвитку особистості); психолого-педагогічна (у сфері навчання та виховання); диференційовано-психологічна (у галузі мотивів, здібностей, спрямованості тих, кого навчають); аутопсихологічна (рефлексія педагогічної діяльності); загальнокультурна; валеологічна (здоров'язберігаюча); комунікативна; діагностична; соціальна; особистісна; компетентність у сфері інформаційних технологій [3: 12–20].

Зупинимось детальніше на проблемі формування здоров'язберігаючої компетентності, оскільки це поняття наразі активно впроваджується у педагогічну практику всіх навчальних закладів. Не є виключенням і заклади післядипломної педагогічної освіти.

Останнім часом обґрунтоване занепокоєння викликає стан здоров'я дітей дошкільного віку та школярів. Згідно із статистичними даними понад 35% дошкільнят, 60% школярів мають хронічні захворювання і потребують стаціонарного лікування. Близько 25 – 30% дітей, що приходять до 1-го класу, мають певні відхилення в стані здоров'я. За період навчання в школі кількість здорових дітей зменшується вчетверо. У багатьох школярів простежується дисгармонійний розвиток, що створює проблеми в загальній працездатності молодого покоління. А сучасні хворі діти – це хворе майбутнє покоління [2]. Саме тому соціально-оздоровча функція освіти актуалізує проблему формування здоров'язберігаючої компетентності педагогічних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади та психолого-педагогічні аспекти питань здоров'я і здорового способу життя учнівської молоді та умови їх оптимізації сформульовані в працях О. Балакіревої, Л. Ващенко, О.Сакович, Т. Андреевої, О. Артох, П. Дупленко, Г. Ковганич, Н. Погорілої, С. Свириденко, Т. Бойченко, В. Оржеховської, О. Єжової та інших. Проблема формування валеологічної компетентності в учнівської молоді знайшла своє відображення у працях В. Азаренко, В. Бобрицької, В. Нестеренко, В. Сидоренко. Зазначені вище науковці також розглядають теоретичні основи здоров'язберігаючої компетентності вчителя.

Розглядаючи зміст здоров'язберігаючої компетентності серед багатьох робіт, на наш погляд, варто виділити підхід О. Дзятковської [1], яка вважає що зазначена компетентність включає в себе здатність:

- *формувати* у педагогів мотивацію здорового способу життя і цінності здоров'я, довголіття, творчої самореалізації у трудовій діяльності, сімейному житті й соціальної активності;
- *регулювати* функціональний стан (способами, що не школять здоров'ю) з метою підтримки оптимальної працездатності;
- *визначати та застосовувати* індивідуально раціональні для людини прийоми навчальної (професійної) діяльності;
- *будувати* індивідуальну здоров'язберігаючу траєкторію освіти (професійної діяльності);
- *забезпечувати* еколого-психологічну безпеку педагогічного середовища, включаючи регуляцію міжособистісних стосунків, дотримання санітарно-гігієнічних вимог тощо.

Педагог, який працює на засадах педагогіки здорового способу життя (за В.М. Оржеховською) вирізняється індивідуальними здібностями та якостями, які визначають його можливості та вміння самостійно шукати, збирати, аналізувати, представляти, передавати інформацію про здоров'я, здоровий спосіб життя; моделювати та проектувати об'єкти та процеси, в тому числі – власну індивідуальну діяльність; здійснювати превентивну роботу; приймати правильні рішення, творчо та ефективно розв'язувати завдання, які виникають перед ним у процесі діяльності; запроваджувати у своїй повсякденній і професійній діяльності сучасні здоров'язбережувальні технології [4].

Здоров'язберігаючу компетентність педагога, на наш погляд, потрібно розглядати як інтегральну якість особи, що проявляється в загальній здатності і готовності до здоров'язберігаючої діяльності в освітньому середовищі, засновану на інтеграції знань, умінь і досвіду

Для побудови теоретичної моделі формування здоров'язберігаючої компетентності педагогічних працівників необхідно виявити її структурні компоненти. На підставі аналізу компонентів структур компетентності, представлених в науковій літературі, нами визначена **структура здоров'язберігаючої компетентності педагога**, що включає наступні компоненти (рис. 1):

- *ціннісно-мотиваційний* – система цінностей особистості педагога (провідна цінність – здоров'я), що мотивують його на здоров'язберігаючу діяльність, виявляється в інтересі і потребах педагога до формування здоров'язберігаючої компетентності;
- *когнітивний* – спрямований на формування системи знань про закономірності збереження і розвитку здоров'я та прагнення до самоосвіти в питаннях збереження здоров'я;
- *операційно-технологічний* – орієнтований на опанування педагогами методик здоров'язберігаючої діяльності, який проявляється в готовності реалізації поведінкових моделей здорового способу життя і здоров'язберігаючих технологій та здатності до вдосконалення власного здоров'я;
- *компонент особистих і професійних якостей педагога*, який включає особисті (організованість, відповідальність за власне здоров'я, доброзичливість, вимогливість до себе, працьовитість, працездатність, ініціативність, енергійність, наполегливість, рішучість та ін.) та професійно-значимі якості (інтерес до людей, любов до дітей, тактовність, емпатія, толерантність, рефлексія та ін.) [7].

На сучасному етапі розвитку системи післядипломної педагогічної освіти постає питання оновлення підходів до організації дієвої системи підвищення компетентностей педагогічних працівників, модернізації вже наявної системи, створення умов для самореалізації, самоосвіти, самовдосконалення, самовираження педагога.

Модернізація навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації сприяє переходу від традиційної моделі навчання до інноваційної, в основу якої покладено не систему знань, умінь і навичок (ЗУН) фахівців, а компетентність як багатогранну якість особистості.

Аналіз теорії та практики показує, що формування здоров'язберігаючої компетентності в процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти пов'язаний з необхідністю подолання низки існуючих протиріч, а саме: між актуальністю формування здоров'язберігаючої компетентності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів і недостатньою розробленістю цієї проблеми в педагогічній теорії і практиці; між необхідністю

формування здоров'язберігаючої компетентності як значущої якості педагога та рівнем організації навчально-виховного процесу сучасних навчальних закладів.

Рис.1 Структура здоров'язберігаючої компетентності педагога

Формулювання мети та завдань статті. Метою статті є визначення методів та форм роботи, які сприяють успішному формуванню та розвитку здоров'язберігаючої компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти. *Завдання статті* полягає у визначенні і аналізі сучасних підходів до формування здоров'язберігаючої компетентності педагогічних працівників.

Виклад основного матеріалу. Формування здоров'язберігаючої компетентності педагогічних працівників – складний і багатогранний процес, який передбачає реалізацію комплексу заходів, серед яких самоосвітня діяльність, навчання на курсах підвищення кваліфікації, участь у дослідно-експериментальній та інноваційній діяльності тощо.

Слід зауважити, що існує низка концептуальних засад формування здоров'язберігаючої компетентності в системі післядипломної педагогічної освіти (рис. 2), які неодмінно слід враховувати, працюючи в зазначеному напрямку.

Рис. 2 Концептуальні засади формування створення здоров'язберігаючої компетентності в системі післядипломної педагогічної освіти

На курсах підвищення кваліфікації поступово змінюються форми навчального спілкування під час занять – усе більше використовуються різноманітні форми колективної діяльності (робота в парах, групах тощо). Це дає змогу закріпити знання, зробити їх особистісно цінним надбанням, орієнтованим на практичні потреби діяльності слухачів курсів.

На нашу думку, ефективними формами викладання, які сприяють розвитку здоров'язберігаючої компетентності є: лекції з елементами проблемного викладу, ділові ігри, заняття-дослідження, тренінгові заняття, пошукова самостійна робота (індивідуальні творчі проекти, творчі завдання), навчальна конференція, педагогічна практика.

Технологічний апарат педагогічних працівників поповнюється такими формами і методами навчання, як інтерактивні й імітаційні ігри, тренінги з розвитку здоров'язберігаючої компетентності, семінари-дискусії, проблемні та тематичні зустрічі, практичні заняття, заняття з розроблення педагогічних проектів тощо.

Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області надано координуючу роль у забезпеченні науково-методичного супроводу діяльності навчальних закладів з питань формування основ здорового способу життя, створення сучасних моделей навчальних закладів – Шкіл сприяння здоров'ю в регіоні.

В області розпочато дослідно-експериментальну роботу на тему: «Формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку», головною ідеєю якої є виховання морально, фізично, психічно і духовно здорової особистості, здатної до самовизначення у суспільстві та впевненої у особистій відповідальності за стан власного здоров'я. в рамках якого будуть визначені організаційно-педагогічні умови забезпечення ефективної післядипломної освіти педагогів, спрямованої на підвищення їх здоров'язберігаючої компетентності

Освітнянський процес настільки змінний і динамічний, що не можна раз і назавжди засвоїти усі секрети педагогічної майстерності. Те, що добре діє сьогодні, завтра вже недостатнє або навіть непотрібне. Тому професія вчителя є творчою діяльністю, а педагог – рефлексуючим професіоналом, що безперервно аналізує свою працю.

Висновки. Вирішення першочергових завдань сучасної освіти з питань формування здорового способу життя у дітей та учнів, створення здоров'язбережувального освітнього середовища вимагає вдосконалення системи післядипломної освіти щодо підвищення професійної компетентності педагогічних працівників за даним напрямом.

Поєднання педагогічного (для передачі мінімального, але необхідного обсягу принципово нових знань і практичних навичок) і андрагогічного (для забезпечення вдосконалення компетентності) підходів щодо професійного зростання педагогів є запорукою ефективного здоров'язберігаючого навчання і виховання школярів та створення створення здоров'язбережувального освітнього простору.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним напрямом продовження дослідження є розробка та апробація моделі управлінсько-методичної мережної взаємодії Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області – районний (міський) методичний кабінет – районні (міські) методичні об'єднання вчителів та педагогів-тренерів – навчальні заклади області за напрямом «Формування здоров'язберігаючої компетентності особистості в навчально-виховному процесі».

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзятковская Е. Н. Здоровьесберегающие образовательные технологии : новые акценты [Электронный ресурс] // Психология здоровья и личностного роста. – 2010. – №1. – Режим доступу до журн.: http://www.healthmusicpsy.ru/index.php?page=psychologiya_zdorovya&issue (29.09.11). – Назва з екрану.
2. Здоров'язбережні технології. Здоров'язбережна організація навчального процесу. // Завуч. – 2012. – №9. – С. 27 – 30
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С, 2004. – 112 с.
4. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка : навчальний посібник / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко. – Черкаси : Вид. Чабаненко Ю., 2007. – 284 с.
5. Освітній менеджмент : навч. посіб. / за ред. Л. І. Даниленко, Л. М. Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
6. Підготовка керівника загальноосвітнього навчального закладу : наук.-метод. посіб. / за ред. Л. І. Даниленко. – К. : Міленіум, 2005. – 272 с.
7. Шатрова Е. А. Теоретическая модель формирования здоровьесберегающей компетентности педагога / Вестник ТГПУ. – 2012. – №2. – С. 111 – 116

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Шепенок Ірина Миколаївна – викладач кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області.